

ЛІДЕРСТВО ЯК ЧИННИК РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧОЛОВІЧИХ ЗБІРНИХ КОМАНД З ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ

Олена ІВАЩЕНКО

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

Анотація. Робота присвячена проблемі дослідження динаміки міжособистісних відношень у студентських чоловічих командах з ігрових видів спорту різної кваліфікації. Розкривається взаємозв'язок структури темпераменту та групової диференціації в спортивній команді.

Ключові слова: особистість, характерологічні прояви, міжособистісні відношення

Постановка проблеми. Проблема лідерства часто обговорюється як спортсменами, так й тренерами.

Спортивна діяльність – вища форма розвитку рухової діяльності як багатобачного процесу активної людської життєдіяльності, розвиваючої і удосконалювальної фізичну і психічну організацію людини відповідно до цілей і потреб суспільства [1, 2]. Основу ігрових видів спорту складає діяльність, яку можна розглядати, виходячи з понять «спортивна діяльність», як регульовану свідомістю внутрішню (психічну) і зовнішню (рухову) активність спортсмена, направлену на досягнення поставленої мети – перемоги над суперником. Колективний характер дій гравців команди диктує певні вимоги до їх організації. Отже, результат змагань залежить від дій команди в цілому в процесі протиборства, точніше – взаємодії гравців [5].

Кожна спортивна гра має свої характерні особливості, але одночасно з цим всі спортивних ігор мають і схожі ознаки: кожна гра є груповою взаємозв'язаною діяльністю, в якій відбувається взаємодією гравців, в якому динамічно розгортається процес індивідуальних і групових дій. Всі вони мають змагальний і переважно руховий характер діяльності; їх техніка заснована на передачах м'яча руками (у баскетболі, гандболі, волейболі) або ногами (у міні-футболі), спрямованому пересуванні гравців без м'яча і з м'ячем (у баскетболі, гандболі, міні-футболі) як основних елементах взаємодії гравців; для них характерні лімітованість часу, складність сприйняття різних елементів ігрової ситуації, оперативний характер мислення, підвищений емоційний фон діяльності, пов'язаний з переживанням успіхів і невдач, постійна напруга команди на кінцеве рішення тактичної задачі – попадання м'ячем в корзину (у баскетболі), ворота (у гандболі, футболі) або в незахищену зону території майданчика суперника (у волейболі), швидкий перехід від атакуючих дій до захисних, зв'язаність дій з різними по характеру вольовими зусиллями; у них існують стандартні положення в ігрових ситуаціях і високі вимоги до уваги гравців [3, 4].

Важлива особливість спортивних ігор – складні колективні тактичні дії. Успіх в іграх залежить багато в чому від злагодженості дій всіх учасників. Трудність хороших взаємодій полягає у тому, що в грі немає наперед певної послідовності виконання ігрових дій, ритму і постійного ритму. У кожній ігровій ситуації дії окремих гравців команди будуть різними, але вони повинні бути взаємообумовлені і направлені на рішення загальної задачі [3, 7].

Рамки ігрової діяльності визначаються відповідними правилами, порушення яких тягне за собою різні покарання. Гравці вимушені не тільки визначати, який технічний прийом тактичну дію потрібно використовувати в даний момент, але і пам'ятати про правила гри.

Учасники спортивних ігор виконують роботу змінної інтенсивності, в основному швидко-силового характеру. Відносна потужність виконуваної роботи в різних видах спорту різна. Останнім часом помітно зросли швидкість пересування і швидкість дій, підвищилася інтенсивність ігрової діяльності у всіх видах спортивних ігор, що значно збільшило навантаження на організм спортсменів.

ження на організм спортсменів [9]. Тому в таких іграх, як баскетбол, гандбол, міні-футбол, широко використовуються заміни гравців.

Різні тактичні побудови, розподіл функцій учасників і є, по суті, варіаціями форм організації колективної діяльності, в яких відображається регламентація способів їх сумісного відношення до предмету діяльності, міра участі у взаємодії, послідовність предметних перетворень [8].

Саме тому, ми поставили собі за мету проаналізувати проблему лідерства у сучасній системі підготовки кваліфікованих спортсменів з ігрових видів спорту.

Основними методами нашої роботи були: аналіз літературних джерел, порівняння.

Для реалізації мети дослідження нами були використані такі методи:

- теоретичний аналіз і узагальнення даних спеціальної літератури і досвіду передової практики з проблеми дослідження;
- соціологічні методи (опитування, бесіди, анкетування);
- соціометричний метод Дж. Морено для діагностики міжособистісних взаємин на основі суб'єктивних переваг;
- контролююче спостереження Ю.Л. Ханіна, для не посереднього управління командою в спортивній команді
- методи математичної статистики.

Експериментальна частина дослідження проводилась у 2006-2007 н. р. у вищих навчальних закладах Дніпропетровської області. На основі розподілу процесу багаторічної підготовки спортсменів дослідження проводились в збірних чоловічих командах ВНЗ з ігрових видів спорту (баскетбол, гандбол, волейбол, міні-футбол) різної кваліфікації (МС – 2 чол.; КМС – 1 чол.; I розряд – 80 чол.; II розряд – 31 чол.; III розряд – 14 чол.) 1988 – 1984 року народження.

Результати дослідження та їх обговорення.

Спираючись на роботи провідних учених у галузі фізичного виховання та спорту, враховуючи недоліки в системі навчально-тренувального процесу підготовки у спортсменів з ігрових видів спорту в вищих навчальних закладах не фізкультурного профілю, позитивний досвід організації навчально-тренувального процесу у іноземних державах та результати нашого дослідження ми розробили програму формування лідерських проявів спортсменів з ігрових видів спорту збірних команд ВНЗ не фізкультурного профілю.

При зіставленні особливостей спілкування всередині спортивних команд в процесі змагальної діяльності були записані ігри волейбольних, баскетбольних, міні-футбольних та гандбольних команд в першості Дніпропетровської області.

В результаті обробки матеріалів спостереження по визначеним категоріям були встановлені типові «профілі» спілкування учасників, вирішальних задач в чотирьох видах сумісності (табл. 1).

Звіняння профілів спілкування всередині групи в чотирьох видах спортивних ігор показує, що характер звернень відрізняється від характеру спілкування.

Одним з показників внутрішнього групового спілкування під час змагальної діяльності є ефективність спілкування яке призводить до позитивного або негативного результату.

Результати дослідження показали, що впровадження авторської програми призвело до збільшення внутрішнього групового спілкування між учасниками ігрової діяльності під час змагань (табл. 2).

Важливим показником ефективності застосованої програми формування лідерських проявів спортсменів різної кваліфікації у ігровій діяльності є показники внутрішнього спілкування за умов змагання.

Результати дослідження показали, що впровадження авторської програми призвело до збільшення внутрішнього групового спілкування під час змагальної діяльності. На рис. 1, 2, 3, 4, вказано, що гравці ЕГ витрачають менше часу на спілкування в визначених категоріях у процесі змагальної боротьби. Це свідчить про необхідність постійного впливу на особистість гравця з боку не тільки тренера, а й інших учасників команди.

Таблиця 1

**Типові профілі спілкування в збірних командах з волейболу,
баскетболу, міні-футболу та гандболу**

Категорії спілкування	Частка різних категорій спілкування, (%)							
	волейбол		баскетбол		міні-футбол		гандбол	
	ЕГ	КГ	ЕК	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
1. Орієнтуюча	25	24,4	45,6	46	37,3	36,1	32,8	32,7
2. Стимулююча	39,2	39,4	24,3	24,1	26,3	26,6	27,1	27,1
3. Оцінно-експресивна (позитивна)	26,3	265,5	13,7	13,5	15,2	15,5	25,1	25,2
4. Оцінно-експресивна (негативна)	9,5	9,7	16,4	16,4	21,2	21,5	15	15
Всього	100	100	100	100	100	100	100	100
Загальна к-ть звернень	232	528	226	458	236	433	247	591
Кількість команд	3	3	3	3	3	3	3	3
Кількість ігор та партій	5/25	5/25	5/20	5/20	5/10	5/10	5/10	5/10

У результаті обробки матеріалів спостереження за визначеними категоріями були встановлені типичні «профілі» спілкування учасників, вирішуючи задачі в волейболі, баскетболі, гандболі та міні-футболі.

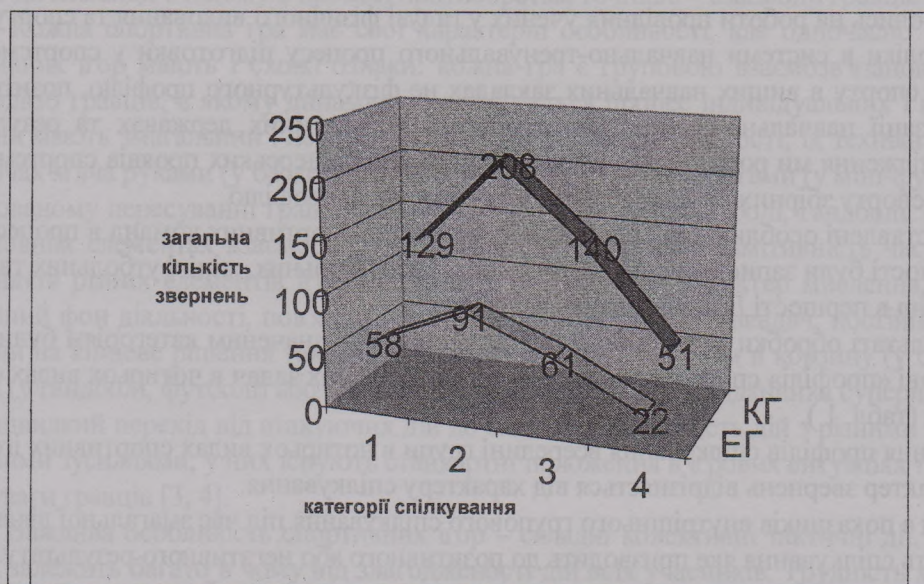

Рис. 1. Результати внутрішнього групового спілкування в процесі змагальної діяльності з волейболу (5 ігор)

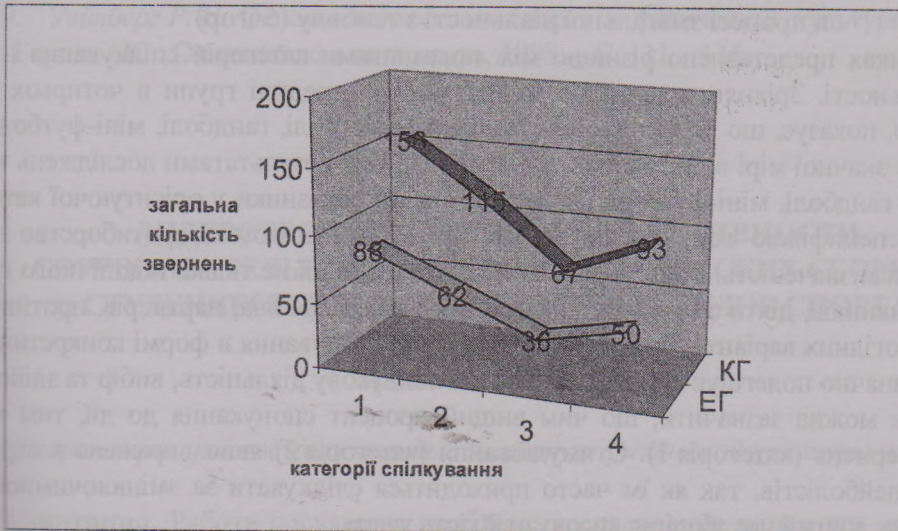

Рис. 2. Результати внутрішнього групового спілкування в процесі змагальної діяльності з міні-футболу (5 ігор)

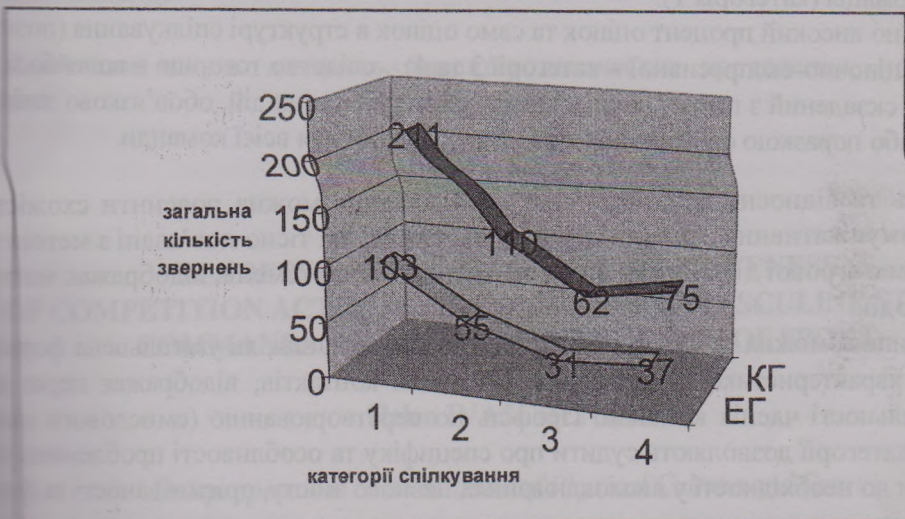

Рис. 3. Результати внутрішнього групового спілкування в процесі змагальної діяльності з баскетболу (5 ігор)

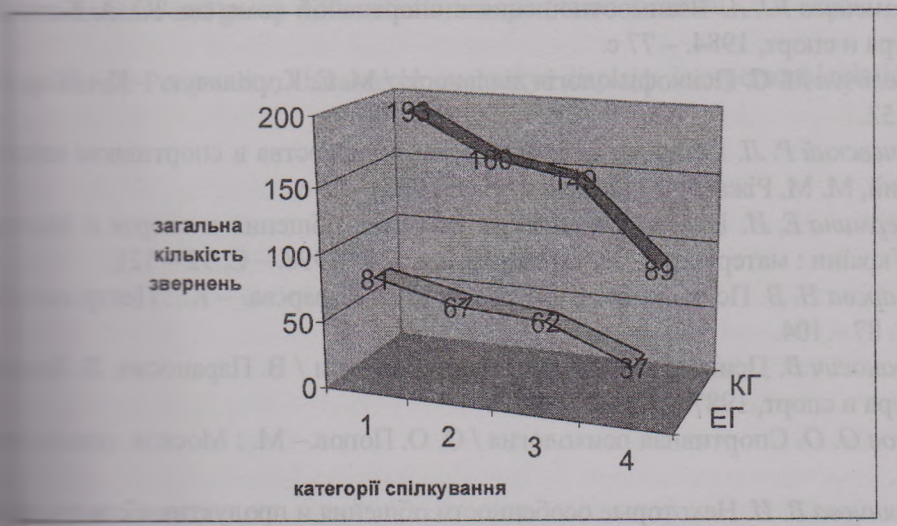

Рис. 4. Результати внутрішнього групового спілкування

в процесі змагальної діяльності з гандболу (5 ігор)

На рисунках представлено різницю між показниками категорій спілкування під час змагальної діяльності. Зрівняння профілів спілкування у середині групи в чотирьох видах спортивних ігор, показує, що характер спілкування в баскетболі, гандболі, міні-футболі профілі, які схожі в значній мірі відрізняється від волейболу. За результатами досліджень можна з'ясувати, що в гандболі, міні-футболі, баскетболі значні показники у орієнтуючій категорії. Це пов'язано з специфікою ігор: контакт під час гри з противником та протиборство з ним вносить певну невизначеність. Гравець повинен враховувати дії не тільки підопічного гравця, але й всіх противників, діяти з урахуванням всіх переміщень (м'яча, партнерів, противників) та найбільш вірогідних варіантів їх продовження. Тому спілкування в формі конкретних висловлювань, підказок значно полегшує сумісну орієнтовно-пошукову діяльність, вибір та здійснення рішення. Також можна зазначити, що чим вищий процент спонукання до дії, тим менше орієнтуючих звернень (категорія 1). Стимулювання (категорія 2) явно виражена в структурі спілкування волейболістів, так як їм часто приходится слідкувати за змінюючимися ігровими ситуаціями, довгий час зберігає високу стійкість уваги.

Незалежно від відносної стандартності ігрових ситуацій, в ході взаємодії спортсменів приходится уточнювати, змінювати та узгоджувати свої дії. Тому значне місце займає «орієнтуюча» інформація (категорія 1).

Порівняно високий процент оцінок та само оцінок в структурі спілкування (позитивна та негативна оціночно-експресивна – категорії 3 та 4) – слідство того, що в волейболі кожен ігровий епізод, складений з певної послідовності взаємозв'язаних дій, обов'язково закінчується перемогою або поразкою спортсмена, який завершує зусилля всієї команди.

Висновок

Схожість та відносну стійкість змісту спілкування можна пояснити схожістю стереотипом комунікативних задач та цілей спілкування, які тісно пов'язані з метою та задачами спортивно-ігрової діяльності. Зміст спілкування спортсменів відображає мотиви та умови їх взаємодії.

Таким чином, можна припустити, що профіль спілкування, як узагальнена формалізована кількісна характеристика змісту міжособистісних контактів, відображає перш за все особливості діяльності членів команди. Профіль по перетворюванню (сміслового навантаження, змісту) категорії дозволяють судити про специфіку та особливості проблемних ситуацій, заохочуючи до необхідності у висловлюваннях певного змісту, орієнтованості та форми.

Список літератури

1. Коломейцев Ю. А. Взаимоотношения в спортивной команде / Ю. А. Коломейцев. – М. : Физкультура и спорт, 1984. – 77 с.
2. Корольчук М. С. Психофізіологія діяльності / М. С. Корольчук. – К. : Ніка – Центр, 2004. – С. 49 – 52.
3. Кричевский Р. Л. Психология руководства и лидерства в спортивном коллективе / Р. Л. Кричевский, М. М. Ріжак. – М.: Москов. ун-т, 1985. – 26 с.
4. Кудермина Е. И. Некоторые аспекты изучения общения в спорте // Молода спортивна наука України : матеріали II Всеукр. конф. асп. – Л., 1998. – С. 92 – 121.
5. Ліфарєва Н. В. Психология личности / Н. В. Ліфарєва. – К. : Центр навч. Літератури, 2003. – С. 87 – 104.
6. Параносич В. Психодинамика спортивной группы / В. Параносич, Л. Лазаревич. – М. : Физкультура и спорт, 1987. – С. 49 – 55.
7. Попов О. О. Спортивная психология / О. О. Попов. – М. : Москов. психол. соц. ин-т, 1998. – 105 с.
8. Румянцева В. И. Некоторые особенности общения и продуктивности групповой задачи в условиях соревновательной деятельности // Тезисы 8-й конференции по психологии спорта / ГЦОЛИФК. – М., 1976. – С. 158 – 159.

9. Уэйнберг Р. С. Основы психологии спорта и физической культуры / Р. С. Уэйнберг, Д. Гоулд. – К. : Олимпийская литература, 1998. – С. 111 – 136.

ЛИДЕРСТВО КАК ФАКТОР РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ СОРЕВНОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МУЖСКИХ СБОРНЫХ СТУДЕНЧЕСКИХ КОМАНД С ИГРОВЫХ ВИДОВ СПОРТА

Елена ИВАЩЕНКО

Днепропетровский государственный институт физической культуры и спорта

Аннотация. Работа посвящена проблеме исследования динамики межличностных отношений в студенческих мужских командах с игровых видов спорта разной квалификации. Раскрывается взаимосвязь структуры темперамента и групповой дифференциации в спортивной команде.

Ключевые слова: личность, характерологические проявления, межличностные отношения

LEADERSHIP AS FACTOR OF EFFECTIVENESS OF COMPETITION ACTIVITY OF COLLAPSIBLE MASCULINE STUDENT COMMANDS FROM THE PLAYING TYPES OF SPORT

Helen IVASCHENKO

Dnepropetrovsk State Institute of Physical Culture and Sport

Abstract. The work is devoted to the problem of dynamics of interpersonal relation research in collapsible masculine teams with the playing types of sport of different qualification. Interrelation of temperament structure and group differentiation in sport team is shown.

Key words: Personality, kharakterologycheskye displays, interpersonal relation